

SISTEMUL INDICATORILOR SOCIALI ÎN VIZIUNEA ORGANIZAȚIEI ECONOMICE PENTRU COOPERARE SI DEZVOLTARE

*Prof.univ.dr. Armenia Androniceanu, Prof.univ.dr. Marian Stoian,
Asist.univ.drd. Oana Abăluță, Prep.univ.drd. Ilinca Muntean
Academia de Studii Economice București*

Articolul prezintă unele din rezultatele activității de cercetare desfășurate de autori în anul 2004 în cadrul proiectului prioritar de cercetare-dezvoltare **Impactul integrării României în Uniunea Europeană asupra coeziunii sociale**, proiect finanțat de MECT, prin programul CERES.

Politica socială cuprinde un mare număr de componente care nu ar putea exista separat, însă, așa cum se apreciază din ce în ce mai mult acestea sunt foarte diverse și cu un grad ridicat de interdependență. De exemplu, abordarea excluderii sociale implică adresarea simultană de bariere pieței reintegrării resurselor umane, problemelor legate de asigurările de sănătate și de educație. Pentru a face față unei societăți îmbătrânite trebuie abordate în mod diferit și specific problemele legate de asigurările de sănătate, de politica de angajare și de cea de pensionare. Au fost definiți indicatori sociali care să fie capabili să ofere o imagine de ansamblu, absolut necesară pentru realizarea oricărei comparații la nivel internațional sau pentru evaluarea tendințelor în domeniul social. Prin corelarea statutului social și a indicatorilor privitori la răspunsul social în domeniile vizate de multiple politici, indicatorii sociali permit cititorilor să aprecieze măsura în care varietatea de politici sociale și acțiuni care vizează societatea în ansamblu se adresează problemelor "cheie" ale politicilor sociale.

Indicatorii sociali permit realizarea unei priviri de ansamblu asupra tendințelor sociale și ale politicilor, acordând atenția cuvenită contextelor naționale în care aceste politici sunt puse în aplicare. Indicatorii sociali promovați de către Organizația Economică pentru Cooperare și Dezvoltare (O.E.C.D.) includ atât indicatorii contextuali care ilustrează diferențele naționale în tendințele sociale și statutul social, precum și indicatorii de răspuns, cuprinși în patru arii largi și interdependente ale politicii sociale: "autosatisfacție"/ (satisfacție personală), echitate, coeziune socială și sănătate. Această lucrare se concentrează pe indicatorii referitori la invaliditate și la bunăstarea copiilor, însă furnizează și informații cu privire la alte aspecte, cum ar fi: populațiile îmbătrânite, populația născută în străinătate, gradul de ocupare, numărul de mame care lucrează, ratele de înlocuire, gradul de sărăcie al copiilor, cheltuielile publice în domeniul social, speranța de viață, cheltuielile pentru asigurările de sănătate, grevele, sinuciderile și deținuții.

Indicatorii Sociali ai OECD: O Abordare Integratoare pentru Rapoartele Sociale

Introducere

După ce au fost într-un con de umbră începând cu anii '80, indicatorii sociali, sunt din nou în centrul preocupărilor tuturor. Acest interes deosebit este provocat de două tendințe din societățile și economiile zilelor noastre:

- În primul rând, se pune problema dacă tocmai creșterea economică trebuie să fie obiectivul definitiv al politicilor publice. Această preocupare nu este una nouă, însă nu este o coincidență faptul că această insatisfacție a venit în atenție după câțiva ani succesivi de continuă prosperitate economică. "Dezvoltarea sustenabilă" este acum un subiect de mare actualitate.
- În al doilea rând, una dintre preocupările actuale majore se referă la gradul de eficiență ale programelor sociale. Guvernele au nevoie de instrumente prin intermediul cărora să estimeze eficiența și eficacitatea cu care au fost cheltuiți banii pentru implementarea politicilor; astfel se justifică cererea de indicatori sociali.

Această lucrare descrie pe scurt modul în care O.E.C.D. dezvoltă indicatori sociali pentru a susține realizarea de comparații internaționale în ceea ce privește condițiile sociale și politicile sociale. În primă instanță, se trag învățămintele de rigoare din încercările anterioare ale O.E.C.D. de a defini indicatori sociali; apoi, se descrie abordarea utilizată în prezent în procesul de definire a unor indicatori sociali comparabili. În sfârșit, se evidențiază indicatorii care, în opinia autorilor, ilustrează cel mai bine tendințele din societățile contemporane.

1. Să învățăm din trecut

În anii '60 și '70 dezvoltarea unor sisteme mai eficiente de furnizare a informațiilor în ceea ce privește domeniul social era o necesitate care se menține de actualitate. Au fost realizate diferite proiecte pentru a demonstra modul în care s-ar putea realiza un "sistem de bilanțuri sociale", folosind drept model și aflându-se în concordanță cu sistemul național de bilanțuri. Se spera ca acesta să ofere informații de încredere atât guvernelor, cât și cercetătorilor din domeniul social în ceea ce privește dezvoltarea socială. Însă acest scop s-a dovedit a fi unul mult prea ambițios. Chiar și acum, în condițiile noilor posibilități de a căuta și procesa date din diverse surse, realizarea unor sisteme coerente de bilanțuri sociale apare ca un scop realizabil pe termen lung, și nu unul care ar putea fi implementat în scurt timp.

La începutul anilor '70, O.E.C.D. a început să lucreze la elaborarea unei liste de indicatori sociali care să fie acceptată la nivel internațional. În anul 1982 s-a publicat o listă care cuprindea 33 astfel de indicatori; însă proiectul s-a încheiat și, în ciuda unei republicări în 1986, ideea a fost abandonată.

Totuși investigațiile realizate atunci nu au rămas nevalorificate; dacă studiem lista din 1982, observăm că mulți dintre cei 33 de indicatori sunt utilizați de către guverne și organizații internaționale în mod regulat. În multe privințe, cei care au lucrat la elaborarea acestei liste au creat instrumente de bază, întrucât toate statisticile comparabile de astăzi, care vizează domenii foarte diverse și reunesc date de la nivel internațional se bazează pe munca lor.

Și totuși, motivul pentru care lista de indicatori O.E.C.D. nu a fost în acea formă considerată este unul important. Se poate aprecia că principalul motiv a fost lipsa unor criterii de structurare și de grupare. Practic era o înșiruire de variabile sociale care fuseseră considerate ca fiind cele mai importante de către majoritatea oamenilor și țărilor implicate.

Concluzia rezultată din această situație derivată din primul Program de Indicatori Sociali stabiliți de O.E.C.D. constă în faptul că nu este suficient doar să identifiți indicatori interesanți, pentru că există și situații când structurile trebuie să determine alegerea. Dacă se dorește o structură mare, atunci va trebui să se aștepte câteva decenii pentru obținerea unui consens despre cum ar trebui să arate structura și despre cum ar trebui culese și publicate principalele date. Trebuie să facem un compromis între dezvoltarea unei liste de indicatori pur subiectivă și existența unei structuri care să arate cum interacționează și cum se influențează reciproc indicatorii selectați, obiectivele unei politici sau obiectivele economice specifice.

2. Actualul proiect de indicatori sociali în viziunea O.E.C.D.

În anul 1998 a devenit evidentă necesitatea ca O.E.C.D. să dezvolte un set de indicatori sociali pentru crearea unui instrument valoros care să ajute la realizarea comparațiilor între rezultatele programelor sociale din diferite țări.

Guvernele au solicitat acești indicatori sociali pentru a putea cunoaște dacă programele lor sunt eficiente / eficace sau nu, fiindu-le mai ușor să învețe din succesele și eșecurile politicilor sociale ale altor țări.

În zona socială putem identifica două categorii de indicatori: unii ai statutului social (sărăcia, așteptările de la viață sau șomajul), iar ceilalți sunt reacția societății la diferite probleme sociale (cheltuielile cu programele sociale, numărul de paturi dintr-un spital etc.). De asemenea, O.E.C.D. a găsit util să includă în noua listă și indicatorii contextuali. Pe termen scurt structura demografică a populației, rata divorțurilor și numărul persoanelor care caută azil sunt mult sub puterea de control a guvernelor. Însă toate acestea afectează în mod sigur abilitatea unei țări de a-și atinge scopurile sociale stabilite.

Actuala abordare a indicatorilor sociali, conform O.E.C.D., a avut în vedere stabilirea unor scopuri sociale cu care toate țările să fie de acord, și să identifice diferiți indicatori pentru statutul social care să reflecte dimensiunile diferite ale obiectivelor subliniate.

Cele patru obiective subliniate, care în viziunea O.E.C.D. rezumă cel mai bine obiectivele sociale guvernamentale sunt:

- Satisfacția personală (reprezentată de indicatori precum gradul de ocupare și șomajul)
- Echitatea (reprezentată de indicatori precum sărăcia și distribuția inegală a veniturilor)

- Sănătatea (reprezentată de indicatori precum așteptările de la viață și rata de îmbolnăvire/morbiditate)
- Coeziunea socială. Aici alegerea indicatorilor este mult mai greu de realizat, deoarece coeziunea socială are înțelesuri/ conotații diferite de la o persoană la alta. Abordarea aleasă de O.E.C.D. este de a urmări acei indicatori care arată *lipsa* coeziunii sociale. Aceasta este reprezentată de indicatori precum rata criminalității, consumul de droguri, sinuciderile etc.

În toate aceste domenii, O.E.C.D. a identificat nu numai indicatori ai statutului social, ci și indicatori ai răspunsului societății la aceste lipsuri/ probleme. În tabelul cu numărul unu putem vizualiza întreaga listă a indicatorilor sociali.

De asemenea, este foarte important de menționat faptul că acești indicatori nu au fost aleși la întâmplare, ci ei au fost stabiliți ca urmare a unor discuții îndelungi purtate între țările O.E.C.D. În tabelul nr. 1 este prezentată lista indicatorilor sociali întocmită de O.E.C.D.

Noua listă a indicatorilor sociali întocmită de O.E.C.D.

Tabelul nr. 1

Indicatori contextuali

G1 Venitul național	G2 Rata de fertilitate
G3 Rata de dependență a persoanelor în vârstă	G4 Emigranții și populația nou-născută în străinătate
G5 Refugiații și solicitanții de azil	G6 Rata divorțurilor
G7 Familiile cu un singur părinte (uniparentale)	

Indicatori de satisfacție personală

Statutul social	Răspunsurile societății
A1 Gradul de ocupare	A7 Politicile de activare
A2 Rata șomajului	A8 Cheltuieli cu educație
A3 Tinerii fără job-uri	A9 Educația și îngrijirea copiilor preșcolari
A4 Casnicii	A10 Gradul de școlarizare
A5 Mamele muncitoare (care au servicii)	A11 Gradul de alfabetizare
A6 Vârstele de pensionare	A12 Ratele de înlocuire

Indicatori de echitate

Statutul social	Răspunsurile societății
B1 Sărăcia relativă	B5 Salarii minime
B2 Venitul inegal (inegalitatea distribuirii veniturilor)	B6 Cheltuieli sociale publice
B3 Angajații plătiți puțin	B7 Cheltuieli sociale private
B4 Diferența de salarizare dintre sexe	B8 Cheltuieli sociale nete

Indicatorii de sănătate

Statutul social	Răspunsurile societății
C1 Speranța de viață	C6 Oamenii în vârstă instituționalizați
C2 Mortalitatea infantilă	C7 Cheltuielile cu asigurările de sănătate
C3 Anii potențiali de irosire a vieții	C8 Responsabilitatea finanțării serviciilor de sănătate
C4 Limitarea/ inexistența așteptărilor de la viață	C9 Infrastructura sănătății
C5 Accidentele	

Indicatorii de coeziune socială

Statutul social	Răspunsurile societății
D1 Grevele/ conflictele de muncă	D7 Deținuții (numărul persoanelor private de libertate ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni/ fapte penale)
D2 Consumul de droguri și moartea survenită în urma consumului acestora	
D3 Rata sinuciderilor/ Sinuciderile	
D4 Rata criminalității/ Crimele	
D5 Apartenența la grupuri	
D6 Gradul de participare la vot	

Notă: unii indicatori se încadrează în mai multe categorii, însă pentru concizie a fost utilizat fiecare indicator o singură dată.

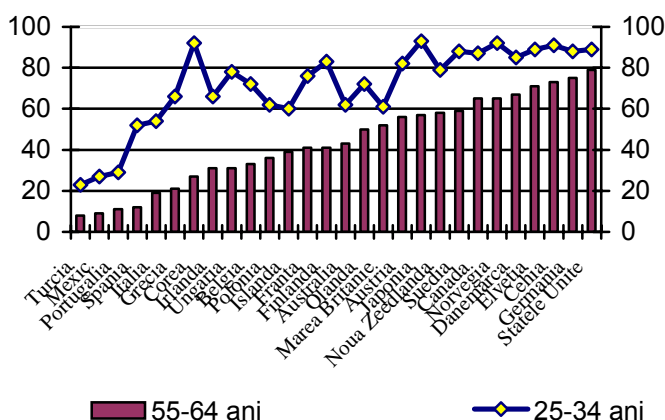
3. Selectarea unor indicatori din noua listă O.E.C.D. spre exemplificare

Scopul acestei secțiuni este de a sublinia câteva exemple de indicatori.

Gradul de școlarizare este un indicator bun care arată cât de bine vor putea participa oamenii în societate, în general, și pe piața muncii, în particular. Toate evidențele celor de la O.E.C.D. sugerează faptul că o creștere a gradului de școlarizare are o influență benefică atât asupra indivizilor, cât și asupra economiei în ansamblul ei. De aceea a fost inclus în indicatorii de *răspuns al societății*, în special dacă avem în vedere obiectivul social de promovare a satisfacției personale (mulțumire personală).

Ca anexă la acest indicator principal, acolo unde este posibil O.E.C.D. raportează statistici diferențiate pe vârsta grupului, tipul familiei și sexe.

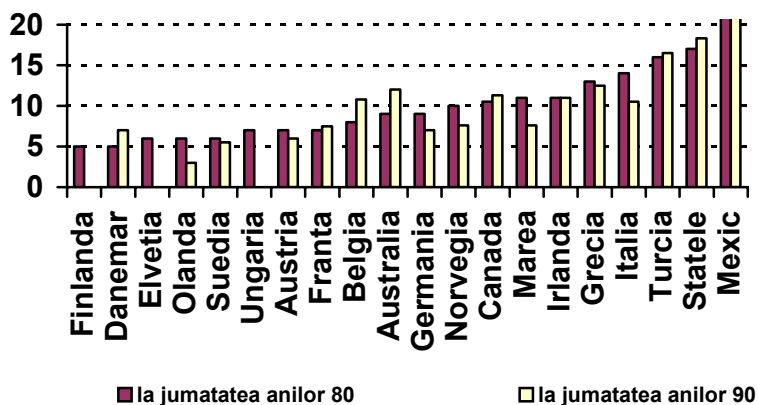
Gradul de școlarizare al populației

Sursa: *Societatea într-o privire: Indicatori OECD, 2001*

Graficul cu numărul 1 prezintă câteva țări care în urmă cu câțiva ani aveau un grad scăzut de școlarizare și care într-un viitor apropiat vor ajunge printre primele țări din O.E.C.D. cu un grad de școlarizare ridicat. Să luăm ca exemplu Coreea, unde 30% din populația mai în vârstă a ajuns la un nivel de școlarizare mai mare în anul 1998, și, totodată, are un grad de școlarizare foarte ridicat în rândul populației tinere (25-34 de ani).

Gradul de sărăcie relativă

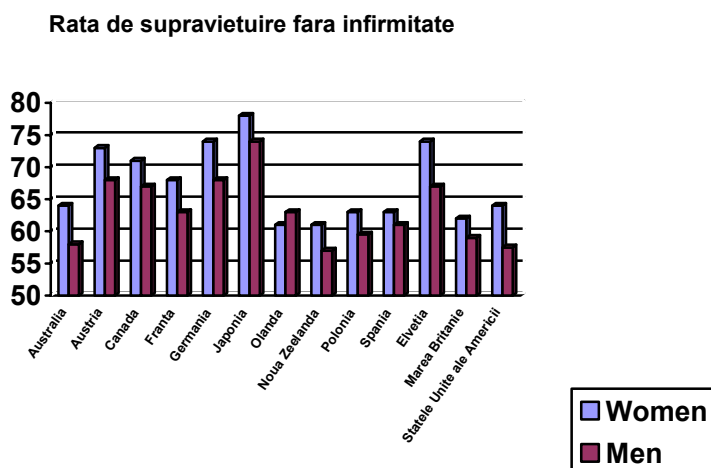

Sursa: *Societatea într-o privire: Indicatori OECD, 2001*

Cel de al doilea indicator pe care îl vom prezenta este **sărăcia relativă** – procentul populației care trăiește din venituri mai mici cu cincizeci la sută decât venitul mediu în țara respectivă. Acesta este încadrat în categoria indicatorilor privind **statutul social**, mai precis – indicatorii de echitate.

Unul dintre motivele prezentării acestui indicator este acela că sărăcia relativă ilustrează faptul că țările O.E.C.D. nu țin neapărat să obțină compatibilitate perfectă în ceea ce privește acest indicator pe întreg teritoriul lor.

Graficul cu numărul doi prezintă ratele cele mai scăzute de sărăcie ale țărilor nordice, în timp ce Mexic, Statele Unite ale Americii și unele țări europene din sud au cele mai mari rate.

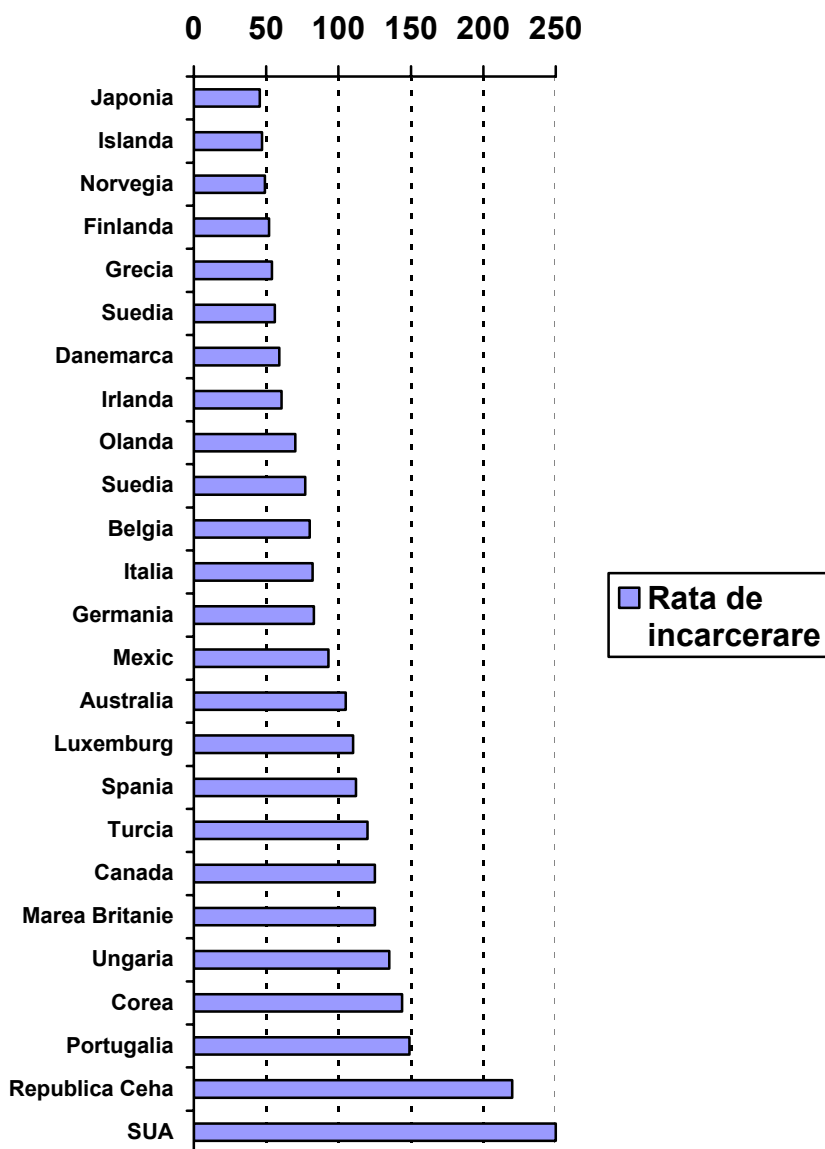
Din domeniul sănătății vom prezenta un indicator din *statutul social* - Rata de supraviețuire fără infirmitate - o estimarea perioadei de timp în care o persoană poate trăi fără să primească ajutor pentru desfășurarea activităților zilnice – gătit, baie, curățenie etc.

Femeile, bineînțeles, se presupune că vor trăi mai mult decât bărbații, și după cum putem vedea în graficul cu numărul 3, pentru acestea se estimează că vor trăi mai mult fără a fi infirme, adică fără a avea nevoie de ajutorul altor persoane la treburile casnice/ de gospodărire personală.

Acest indicator sugerează și unele vești bune. Cu toți știm că așteptările de la viață au crescut. Totuși, acest indicator a crescut și mai rapid. Cu alte cuvinte, perioada de timp pe care o vom trăi ca “infirmi/ neputincioși” la sfârșitul vieții noastre s-a micșorat simțitor.

Ultimul indicator pe care l-am ales spre prezentare face parte din categoria *coeziunii sociale*, și este un indicator de *răspundere socială*. Numărul persoanelor din închisori variază foarte puternic de la o țară la alta. În graficul cu numărul patru putem vedea cum rata încarcerării/ privării de libertate din Statele Unite ale Americii este de două ori și jumătate mai mare decât în oricare altă țară membră a O.E.C.D. și de 12 ori mai mare decât rata din Japonia.

Graficul nr. 4 - Populatia privata de libertate - detinutii

Desigur, operațiile sistemului de justiție privind criminalitatea pot părea ca fiind foarte îndepărtate de grijile convenționale ale politicii sociale. Dar nu există nici o posibilitate de înțelegere a unor trăsături ale pieței de muncă americane fără a lua în considerare rata crescută a privării de libertate din această țară, în special în ceea ce îi privește pe tinerii negrii și hispanici.

Definirea indicatorilor de coeziune socială

Rata criminalității – reprezintă numărul delictelor grave exprimate ca o rată la 100.000 de persoane pentru crimele violente, crime pentru avere sau alte crime. Rata criminalității are la bază numărul incidentelor raportate la poliție sau de către aceasta.

Sursa: Statistics Canada, Canadian Centre for Justice Statistics, Uniform Crime Reporting Survey

Rata criminalității la tineri și adulți – reprezintă numărul delictelor grave săvârșite de către tineri (12 – 17 ani) și adulți (peste 18 ani) exprimate ca o rată la 100.000 de persoane pentru crimele violente, crime pentru avere sau alte crime.

$$\text{Rata criminalității} = \frac{\text{numărul crimelor}}{100000}$$

Rata de sinucidere – numărul brut, rata brută și rata morților survenite ca urmare a sinuciderilor împărțit la 100.000 oameni (populație).

Sursa: Statistics Canada, Vital Statistics, Death Database, and Demography Division (population estimates)

$$\text{Rata sinuciderilor} = \frac{\text{numărul sinuciderilor}}{100000}$$

Rata de participare la vot – numărul total de voturi raportat la 100.000 persoane.

Consumul de droguri – utilizarea fără supraveghere medicală a substanțelor narcotice în scopul de a modifica starea de spirit.

Apartenența la grup – aderarea la un grup social mai mare care are un scop comun, un ideal comun-

Conflictele de muncă – refuzul unui grup de a munci ca urmare a unei salarizări proaste sau a unor condiții de muncă necorespunzătoare.

Rata incidenței conflictelor de muncă – numărul de conflicte de muncă raportat la 100.000 locuitori.

Bibliografie

1. *Societatea într-o privire: Indicatori OECD, 2001*
2. *Statistics Canada, Vital Statistics, Death Database, and Demography Division (population estimates)*
3. *Statistics Canada, Canadian Centre for Justice Statistics, Uniform Crime Reporting Survey*
4. www.oecd.org